

OBRAZI
EDUKACIJE

Judith Torney-Purta
Rainer Lehmann
Hans Oswald
Wolfram Schulz

DRŽAVLJANSTVO IN IZOBRAŽEVANJE V OSEMINDVAJSETIH DRŽAVAH

DODATNA ŠTUDIJA

MARJAN ŠIMENC

DRŽAVLJANSKA

VZGOJA

IN IZOBRAŽEVANJE

V SLOVENIJI

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

The International Association for the
Evaluation of Educational Achievement

Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah

Državlјanska vednost in
angažiranost pri štirinajstih letih

Judith Torney-Purta, Rainer Lehmann,
Hans Oswald in Wolfram Schulz

S poglavjem Bruna Losita in
Heinricha Mintropa

Naslov: Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah –
Državljanstva vednost in angažiranost pri štirinajstih letih

Uredila: Janez Krek, Marjan Šimenc

Prevod: Lidija Bremšak, Špela Omahen

Priredba tabel: Mitja Sarđoč

Zbirka: Obrazi edukacije

Izdajatelj: Center za študij edukacijskih strategij,
Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

Založila: Liberalna akademija;
Center za študij edukacijskih strategij

DTP: Igor Cerar

Oblikovanje naslovnice: Tanja Radež

Tisk: Littera picta d.o.o, Ljubljana

Naklada: 600

Leto izida: 2003 (prevod)

Naslov izvornika: Citizenship and Education in Twenty-eight Countries – Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen
International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA
(Herengracht 487, 1017 BT, Amsterdam, The Netherlands)

© 2001 IEA

© 2003 Center za študij edukacijskih strategij

Po Zakonu o davku na dodano vrednost (Uradni list RS št. 89/98, 7. točka, 25. člen) sodi knjiga med proizvode, za katere se plačuje 8 % davek od prometa proizvodov.

CIP Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37(082)

DRŽAVLJANSTVO in izobraževanje v osemindvajsetih državah : državljanska vednost in angažiranost pri štirinajstih letih / Judith Torney-Purta ... [et al.] ; s poglavjem Bruna Losita in Heinricha Mintropa ; [prevod Lidija Bremšak, Špela Omahen]. - Ljubljana : Liberalna demokracija : Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta, 2003. (Zbirka Obrazi edukacije / Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta)

Prevod dela: Citizenship and education in twenty-eight countries

ISBN 86-7735-061-6 (Pedagoška fakulteta)

1. Torney-Purta, Judith, 1937-
125198592

VSEBINA

<i>Predgovor</i>		7
1. poglavje	Uvod v IEA raziskavo državljanske vzgoje in izobraževanja	9
	Raziskava v kontekstu IEA in sodelujoče države	12
	Dve fazi IEA raziskave državljanske vzgoje in izobraževanja	14
	Teoretični okviri, ki so usmerjali raziskavo	18
	Strateška ter raziskovalna problematika raziskave	20
	Povzetek ciljev raziskave in vplivi nanjo	23
2. poglavje	Razvoj vprašalnikov, vzorčenje, izpolnjevanje vprašalnikov in kontrola kakovosti	25
	Glavne značilnosti metodologije	26
	Oblikovanje osnovnega okvira raziskave v prvi fazi	26
	Proces oblikovanja vprašalnika v drugi fazi	28
	Vzorčenje, izvedba raziskave in lestvičenje v drugi fazi	31
	Povzetek analize	36
	Vodnik po predstavljenih podatkih v poglavjih 3-7	36
	Povzetek metod	37
3. poglavje	Poznavanje vsebin in spretnosti pri interpretaciji gradiv z državljansko tematiko	41
	Glavni izsledki o državljanski vednosti	42
	Državljska vednost v instrumentu IEA leta 1999 – kako smo jo merili	44
	Primeri vprašanj in rezultatov	44
	Ocena zahtevnosti vprašanj in sposobnosti učencev	50
	Državljska vednost v različnih državah	52
	Razlikovanje med poznavanjem vsebin in interpretativnimi spretnostmi	58
	Državljska vednost in spol	60
	Državljska vednost in število knjig doma	63
	Povzetek	65
4. poglavje	Učenčevi koncepti demokracije, državljanstva in vlade	67
	Glavni izsledki o državljanskih konceptih	68
	Koncepti demokracije	69
	Koncepti državljanstva	75
	Koncepti odgovornosti vlade	82
	Povzetek	87

5. poglavje	Odnos učencev do naroda, države, imigrantov in političnih pravic žensk	89
	Glavni izsledki o državljanskih odnosih	90
	Zaupanje v državne institucije in medije	91
	Pozitiven odnos do lastnega naroda	96
	Pozitiven odnos do imigrantov	99
	Podpora političnim pravicam žensk	104
	Povzetek	109
6. poglavje	Državljanski angažiranje in politične aktivnosti učencev	111
	Glavni izsledki o državljanskih aktivnostih	112
	Zanimanje za politiko in spremljanje političnih novic	112
	Pričakovane politične aktivnosti	116
	Povzetek	125
7. poglavje	Pogledi učencev na priložnosti za državljansko angažiranje v razredu, šoli in mladinskih organizacijah	127
	Glavni izsledki o šoli in državljanskem izobraževanju	128
	Umestitev področja	128
	Zaupanje v učinkovitost sodelovanja v šoli	129
	Pogledi učencev na lastno učenje	133
	Razredna klima, ki omogoča diskusijo	135
	Sodelovanje v organizacijah, povezanih z državljanstvom	139
	Povzetek	141
8. poglavje	Model za pojasnitev državljanske vednosti in angažiranosti	143
	Glavni izsledki o korelacijah med državljansko vednostjo in angažiranostjo	144
	Model	145
	Povzetek	153
9. poglavje	Poučevanje državljanske vzgoje	155
	<i>Bruno Losito and Heinrich Mintrop</i>	
	Glavni izsledki o poučevanju državljanske vzgoje	156
	Vzorec	156
	Izobrazba učiteljev in njihovo zaupanje v svoje sposobnosti za poučevanje državljanske vzgoje	157
	Pouk državljanske vzgoje	159
	Institucionalni okvir državljanske vzgoje	164
	Pogledi na državljanstvo	168
	Povzetek	169

10. poglavje	Državljska vednost in angažiranost – sinteza	173
	Povzetki glavnih izsledkov raziskave	174
	Dosežki raziskave	175
	Kako so učenci odgovarjali po državah	176
	Državljska vzgoja – razlogi za optimizem in pesimizem	181
Priloge		185
Priloga A:	Primeri vprašanj iz preizkusa znanja	186
Priloga B:	Prikaz rezultatov za lestvice, o katerih se je poročalo v poglavjih 5-7	193
Priloga C:	Klasični psihometrični podatki	206
Priloga D:	Standardne deviacije skupne državljske vednosti	208
Priloga E:	Poročilo o učiteljih	209
Literatura		215
Zahvale		225
<i>Marjan Šimenc</i>		
IEA raziskava državljskega izobraževanja in vzgoje v Sloveniji		235

PREDGOVOR

Leta 1994 se je Generalna skupščina IEA odločila izpeljati raziskavo o državljski vzgoji in izobraževanju. Že leta 1971 se je prvič dotaknila državljske vzgoje in izobraževanja v okviru t. i. *Študije šestih predmetov*. Leta 1994 pa je znova presodila, da je ta tematika primerna za ponovno obravnavo, predvsem zaradi velikih sprememb, ki so bile posledica dogodkov v poznih 80. in zgodnjih 90. letih in s katerimi so se morale spopasti številne države. Velikopotezno ustanavljanje oziroma ponovno vzpostavlanje demokracije v številnih državah je še bolj poudarilo potrebo po razvoju državljanstva in vloge, ki jo izobraževalni sistemi lahko imajo pri uresničevanju tega cilja. Vrednotenje državljske vzgoje ni bilo pomembno samo za spreminjajoče se države, ampak tudi za družbe z že ustaljenimi demokratičnimi tradicijami. Na splošno bi lahko dejali, da so spremembe v političnih, družbenih in izobraževalnih sferah posameznih držav narekovale časovni okvir za pričujočo novo raziskavo, predvsem v smislu njenega potenciala, da lahko znatno prispeva k razumevanju teh sprememb.

IEA je imela in še vedno ima izvrstno izhodišče, da prispeva na tak način. Ustanovljena je bila leta 1959 z namenom izpeljati primerjalne študije, ki so preučevale izobraževalno politiko in prakse v različnih državah in izobraževalnih sistemih po svetu. Od takrat je izpeljala številne študije o različnih predmetih od bralne pismenosti, matematike, naravoslovnih predmetov, predšolskega izobraževanja, med drugim tudi informatike in komunikacijskih tehnologij pri poučevanju jezikov. IEA ima skoraj 60 držav članic, sedež v Amsterdamu in številne med seboj povezane raziskovalne centre na vseh kontinentih in je potemtakem zanesljivo institucija, ki lahko izvaja meddržavne raziskave, osnovane na natančno zbranih in obdelanih podatkih.

Leta 1994 je Generalna skupščina IEA odobrila Raziskavo o državljski vzgoji in izobraževanju kot dvofazni projekt. Namen prve faze je bil zbrati obširne informacije o okoliščinah, vsebinah in procesu državljske vzgoje in izobraževanja v sodelujočih državah. Pri tem je IEA povzela tisto, za kar so strokovnjaki iz posameznih držav sklepali, da bi 14-letniki morali vedeti o vsebinah, ki so povezane z demokratičnimi institucijami in državljanstvom, vključno z volitvami, pravicami posameznika, nacionalno identiteto, političnim udejstvovanjem in spoštovanjem etnične in politične raznolikosti.

Izsledki iz prve faze so bili objavljeni v knjigi *Državljska vzgoja in izobraževanje po državah: Štiriindvajset nacionalnih študij primerov iz Raziskave o državljski vzgoji in izobraževanju IEA*, ki je doživela splošno priznana med strokovnjaki, praktiki in snovalci politike. Štiriindvajset nacionalnih študij primerov so večinoma napisali nacionalni koordinatorji raziskave, upoštevali pa so tudi mnenja, ki so bila izražena na okroglih mizah zbranih strokovnjakov.

Podatki, ki so bili zbrani med prvo fazo, so bili uporabljeni za pripravo druge faze. Drugi del projekta je bil sestavljen iz preizkusa znanja (kognitivni preskus znanja z

vnaprej danimi možnimi odgovori) in ankete (vprašanja na temo odnosov oz. stališč in delovanja), ki sta bila v vsaki sodelujoči državi razdeljena reprezentativnemu vzorcu približno 3000 14-letnih učencev. Tudi učitelji državljanske vzgoje in ravnatelji so izpolnjevali vprašalnik. V večini držav so bili podatki zbrani spomladi 1999.

Pričujoča publikacija, *Državljanstvo in državljanska vzgoja v štiriindvajsetih državah*, vsebuje prve izsledke druge faze raziskave. Zasnovana je na način, ki ga sicer IEA običajno uporablja, in dopolnjuje kvalitativni pristop v prvi izdaji, tako da poroča o bolj kvantitativnih podatkih iz preizkusa znanja, ankete in vprašalnikov. Obe publikaciji skupaj predstavljata popolno in pomembno podobo politike državljanske vzgoje, praks in rezultatov po državah v poznih 90. letih.

Zdaj ko smo izluščili in razpravljali o končnem izidu naših držav v mednarodnem kontekstu, je napočil čas, da posebno pozornost namenimo dejavnikom, ki zaslužijo razmislek in morebitno ukrepanje. Premišljeno ukrepanje zahteva temeljito poznavanje področja. Primerjalni pogled nam pomaga svoja razmišljanja umestiti v kontekst, ki pomaga pri interpretaciji in razlagi. Šele na ta način lahko spoznamo vrednost mednarodnega pristopa. Prav to spoznanje je tisto, kar lahko IEA prispeva k razvoju izobraževanja in izobraževalnih sistemov. Naša dejanja so namreč upravičena le, če prispevajo k napredku družb.

IEA je še posebej hvaležna naslednjim organizacijam, ki so najbolj prispevale k mednarodnemu kritju stroškov za drugo fazo: *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (DFG oz. Nemska znanstvena organizacija) in *Fundacija Williama T. Granta* iz New Yorka. Kot pri vseh raziskavah IEA, so posamezne države sofinancirale projekt.

Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah je raziskava, ki predstavlja izsledke pobud, ki so jih prispevali člani *mednarodnega usmerjevalnega odbora* raziskave ter nacionalni koordinatorji raziskave in nacionalni strokovnjaki. Posebna zahvala gre *mednarodnemu usmerjevalnemu odboru* in mednarodnima koordinatorjema, profesorici Judith Torney-Purta (Univerza Maryland) in profesorju Reinerju Lehmannu (Univerza Humboldt, Berlin). Kot voditelja raziskave sta ji vdihnili posebnega duha, zato si zaslužita naše priznanje in zahvalo.

Alejandro Tiana

Predsednik IEA

CENTER ZA ŠTUDIJE
EDUKACIJSKIH STRATEGIJ

Najvišja stopnja zaupanja v vladne institucije je bila opažena na Danskem, Norveškem in v Švici. Druge države, v katerih je stopnja zaupanja bistveno nad mednarodnim povprečjem so Avstralija, Ciper, Grčija, Slovaška in Združene države.

Najnižje vrednosti v točkah glede zaupanja so se pokazale v Bolgariji, Rusiji in Sloveniji.

Preostale države, v katerih je zaupanje prav tako pod mednarodno srednjo vrednostjo, so Češka, Estonija, Latvija, Litva in Portugalska.

Države, ki imajo odnos do imigrantov nad mednarodnim povprečjem:

Čile, Kolumbija, Ciper, Grčija, SAR, Norveška, Portugalska, Švedska in Združene države.

Nekatere izmed teh imajo relativno veliko število učencev imigrantov, medtem ko je v drugih imigrantska populacija zelo majhna.

Države, ki imajo bolj negativen odnos do imigrantov, in so precej pod mednarodnim povprečjem:

Bolgarija, Danska, Anglija, Estonija, Nemčija, Madžarska, Italija, Latvija, Litva, Slovaška, Slovenija in Švica.

Tudi izmed teh držav imajo nekatere veliko število učencev imigrantov, druge pa jih imajo malo.

ISBN 86-7735-061-6

9 788677 350611

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

